

Дослідивши сутність малоцінних необоротних матеріальних активів, встановлені вимоги до формування облікової політики та існуючі підходи до визначення критеріїв істотності, сформульовано такі **висновки**:

- доведено, що вибір способів і процедур обліку МНМА та їх закріплення в наказі про облікову політику підприємства повинні забезпечити отримання достовірної і реальної інформації про фінансовий стан і результати діяльності підприємства, а не досягнення певних цілей керівництва;
- конкретизовано елементи облікової політики, розкриття яких дасть змогу найбільш повно описати методику фінансового обліку МНМА, а саме: вартісний критерій визнання МНМА, спосіб вимірювання терміну корисного використання та метод амортизації МНМА;
- запропоновано підхід до визначення вартісного критерію віднесення матеріальних необоротних активів до складу МНМА, який забезпечить досягнення бажаної точності розрахунку фінансового результату підприємств виходячи з принципу істотності.

Серед **подальших напрямів дослідження** потрібно виділити розроблення методики визначення вартісного критерію визнання МНМА згідно із запропонованим підходом; удосконалення документообігу операцій з зазначеним об'єктом; визначення способів внутрішнього контролю за збереженням об'єктів МНМА в експлуатації.

Література

1. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами. Приклади і коментарі / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К.: Вид-во "Лібра", 2006. – 840 с.
2. Головащенко О.М. Вплив облікової політики на інформаційну місткість фінансової звітності / О.М. Головащенко // Торгівля і ринок України: зб. наук. праць. – Донецьк, 2003. – Вип. 15, т. 3. – С. 33-40.
3. Партин Г.О. Облікова політика і її вплив на фінансовий результат діяльності підприємства / Г.О. Партин, А.Г. Загородній // Фінанси України: журнал. – 2001. – № 1. – С. 54-60.
4. Ямборко Г. Вплив облікової політики на фінансовий результат і оподатковуваний прибуток підприємства / Г. Ямборко // Бухгалтерський облік і аудит: наук. журнал. – 2001. – № 6. – С. 23-28.
5. Сопко В.В. Деякі питання термінології та класифікації засобів праці / В. Сопко, В. Карев // Бухгалтерський облік і аудит: наук. журнал. – 2006. – № 3. – 11-15 с.
6. Куцук П. Визначення економічної суті швидкозношуваних та малоцінних необоротних матеріальних предметів як передумова раціональної організації їх обліку і контролю / П. Куцук, Р. Шумило // Економічний аналіз: зб. наук. праць. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ, 2010. – Вип. 6. – С. 99-102.
7. Шумило Р.Р. Проблемні питання оцінки малоцінних і швидкозношуваних предметів / Р.Р. Шумило // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: Міжнар. зб. наук. праць. – Житомир: Вид-во ЖДТУ. – 2010. – Вип. 3(18). – С. 401-407.
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 "Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах": Наказ МФУ від 28.05.1999 р., № 137 із змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rada.gov.ua>
9. Про істотність у бухгалтерському обліку і звітності: Лист МФУ від 29.07.2003 р., № 04230-04108 // Бухгалтерський облік і аудит: наук. журнал. – 2003. – № 8. – С. 59-60.
10. Соколов Я.В. Значимость – важнейшая категория бухгалтерского учета / Я.В. Соколов // Бухгалтерский учет. – 1996. – № 3. – С. 7-11.

Наумчук О.А. Формирование учетной политики относительно малоценных необоротных материальных активов

Раскрыты подходы к формированию учетной политики предприятия и обосновано ее положение относительно малоценных необоротных материальных активов.

Предложен подход к установлению стоимостного критерия признания малоценных необоротных материальных активов. Конкретизированы элементы учетной политики, раскрытие которых позволит наиболее полно описать методику финансового учета малоценных необоротных материальных активов.

Ключевые слова: учетная политика, необоротные активы, малоценные необоротные материальные активы, оценка, амортизация.

Naumchuk O.A. Forming of accounting policy as for low-value non-current assets

Approaches to the forming accounting policy of enterprise are solved and its positions as for low-value non-current assets are justified. The approach to setting the value as the criteria of recognition of low value non-current assets is proposed. The elements of the accounting policy are concretized, which can more fully describe the accounting methodic of low value non-current assets.

Keywords: accounting policy, non-current assets, low-value non-current assets, valuation, depreciation.

УДК 336.7

Викл. О.К. Волкова –

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ

ЗОВНІШНІ ТА ВНУТРІШНІ ФОРМИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ В КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ

Досліджено теоретичні аспекти та форми проведення реструктуризації в комерційному банку. Подано відмінності у підходах науковців до питань реструктуризації банків і запропоновано власне бачення структурних перетворень банку під впливом факторів зовнішнього оточення та внутрішнього середовища.

Ключові слова: реструктуризація, реорганізація, зовнішні форми реструктуризації, злиття, поглинання, внутрішні форми реструктуризації.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіка країни диктує умови, за яких банківський сектор потребує змін. Основною ознакою нестабільності в банківському секторі є неспроможність окремих банків підтримувати ліквідність та адекватність капіталу на достатньому рівні. Тому Національний банк України одним із ключових завдань реформування банківської системи вважає проведення реорганізації та реструктуризації комерційних банків, які спрямовані на фінансове оздоровлення банків, підвищення рівня капіталізації та платоспроможності, вдосконалення банківського менеджменту.

Станом на 01.07.2012 р. в Україні зареєстровано 175 банків, протягом півріччя з реєстру виключено 24 банки і 23 банки знаходяться на стадії ліквідації. Зменшення кількості банків зумовлене передусім низькою ліквідністю та недостатнім рівнем регулятивного капіталу [1, с. 213], що призводить до зниження надійності та стійкості банківського сектору. Допоміжним інструментом в оздоровленні і стабілізації роботи банків може стати реструктуризація комерційних банків. У перекладі з англійської "реструктуризація" (restructuring) – це перебудова структури чогось. Латиною структура (structura) означає порядок, розташування, будова.

Загалом під реструктуризацією установи розуміють здійснення організаційно-господарських, правових, технологічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зміну форми власності, вдосконалення управління

та організаційної структури, формування ефективної структури активів та виробничого процесу, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва та задоволенню вимог кредиторів [2, с. 298].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях останніх років процеси реструктуризації досліджували вчені: Т.С. Смовженко, В.І. Міщенко, З.М. Васильченко, О.О. Чуб, О.Д. Вовчак, А.І. Степаненко, Ф.І. Шпиг, О.О. Терещенко, О.В. Невмержицька. У різні періоди становлення банківської системи України поняття та цілі реструктуризації банківського сектору набували різного значення та характеру.

Мета дослідження – визначити форми реструктуризації комерційних банків та завдання, які при цьому вирішуються.

Виклад основного матеріалу. Реструктуризацією банківського сектору розглядають як: зміни в структурі комерційних банків і якісну перебудову верхнього рівня банківської системи [3, с. 13]; комплекс заходів, який передбачає покращення фінансової сталості банківської системи, підвищення ліквідності та платоспроможності з урахуванням соціально-економічних завдань, змін у національній макросистемі та на світовому фінансовому ринку шляхом створення нових банків, реорганізації діючих, зміни юридичного статусу банківських установ або їх ліквідації [4, с. 128]; стратегічний напрям регулювання фінансового стану банківської системи загалом, забезпечення високого рівня її капіталізації, стабільної роботи платіжної системи, захисту інтересів кредиторів і вкладників [5, с. 173]; зміну структури банківського сектору, відновлення умов і функцій, необхідних для забезпечення ефективного банківського обслуговування потреб економіки [6, с. 5].

У кризовий період поняття реструктуризація набуває нового відтінку – це здійснення організаційно господарських, фінансово-економічних, правових і технічних заходів, спрямованих на реорганізацію банків, зокрема шляхом поділу з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи, що не підлягає санації, якщо це передбачено планом санації, на зміну форм власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню банку [7, с. 77]. В одному вчені одностайні: реструктуризація – це завжди якісні зміни, спрямовані на покращення діяльності. Отже, єдиного підходу до реструктуризації банків не існує. Більше того, навіть послідовність етапів реструктуризації, вибір інструментів, може істотно відрізнитись залежно від стану банку, його потенціалу, позицій на ринку, поведінки конкурентів, характеристик послуг, які він надає, та багатьох інших факторів.

Потрібно розрізнити поняття "реструктуризація банківської системи" і "реструктуризація комерційного банку". Реструктуризація банку виконує роль інструменту, що сприяє фінансовому оздоровленню, спрямованого на забезпечення ліквідності та платоспроможності за умов постійної зміни зовнішнього і внутрішнього середовища, і полягає у комплексному перетворенні діяльності банку з метою підвищення його фінансової сталості та забезпечення конкурентоспроможності [2, с. 298].

У контексті реструктуризації поширеним є вживання терміна "реорганізація". Ми вважаємо, що реорганізація банку є зовнішньою формою рес-

структуризації комерційного банку. Згідно з вимогами Національного банку України, реорганізація банку представлена процесами злиття, приєднання, виділення, поділу банку, перетворення його організаційно-правової форми, наслідком яких є передача, прийняття майна, коштів, прав та обов'язків [8].

Причини та мотиви, які спонукають власників та керівництво банку до прийняття рішення щодо реорганізації, визначають форму і вид майбутньої реорганізації [9]:

1) реорганізація, спрямована на укрупнення підприємства:

- злиття банків – виникнення нового банку- правонаступника з передаванням йому згідно з передавальними актами всього майна, всіх прав та обов'язків двох або більше банків одночасно з їх припиненням;
- приєднання банку – припинення діяльності одного або більше банків з передаванням ним/ними згідно з передавальним актом усього його/їх майна, прав та обов'язків іншому банку- правонаступнику;

2) реорганізація, спрямована на подрібнення банку:

- виділення банку – створення одного чи кількох банків- правонаступників із передаванням йому (їм) згідно з розподільчим балансом частини майна, прав та обов'язків банку, з якого здійснюється виділення, без припинення діяльності такого банку;
- поділ банку – припинення діяльності банку з передаванням усього його майна, прав та обов'язків більше, ніж одному новому банку- правонаступнику згідно з розподільчим балансом;

3) реорганізація без змін розмірів банку відбувається шляхом перетворення банку, що проявляється у зміні його організаційно-правової форми без застосування норм законодавства щодо припинення роботи юридичної особи [1, с. 301].

Найпоширенішою формою реорганізації і реструктуризації банків, як свідчить зарубіжний досвід, є процес злиття та поглинання комерційних банків. В Україні процеси злиття та поглинання відбуваються здебільшого за участі іноземних інвестицій, тобто поглинання українських банків іноземними. Найбільш показовими є угоди злиття: банк Австрії "Raiffeisen" придбав 94 % акцій банку "Аваль"; банк "ErsteBank" викупив 50,5 % акцій АКБ "Престиж"; найбільший французький банк "BNP Paribas" придбав 51 % акцій "Укрсиббанку"; італійська UniCreditGroup придбала 95 % акцій Укрсоцбанку; відбувся продаж "Електрон Банку" австрійському VolksbankInternational. Значну зацікавленість до українського ринку банківських послуг виявили російські банки: ВТБ, Внешнекономбанк, Сбербанк Росії, Банк Москви. Загалом станом на 01.01. 2012 р в Україні працюють 53 банки з іноземним капіталом, що становить понад третину банківського сектору [10]. Основною причиною, чому банки прагнуть до реструктуризації, є низька ефективність їх діяльності, яка виражається у незадовільних фінансових показниках, у нестачі обігових коштів, у високому рівні заборгованості. Успішні банки теж часто проводять структурні перетворення, адже кожна модифікація обсягів бізнесу або ринкових умов потребує адекватних змін системи управління та проведення реструктуризаційних програм [11].

Якщо зовнішня реструктуризація ґрунтується на перетворенні підприємства шляхом укрупнення, подрібнення або зміни його організаційно-

правової форми без припинення роботи юридичної особи, то внутрішня реструктуризація пов'язана із внутрішньою структурою банку. Прикладом внутрішньої реструктуризації може бути відкриття нової філії чи формування регіональних центрів банку. Традиційно власники та менеджмент банку мають дві цілі проведення реструктуризації: підвищення конкурентоспроможності та подальше збільшення вартості установи. Залежно від цільового спрямування та стратегії банку визначається форма внутрішньої реструктуризації.

Більшість банків, які приступають до процесів перетворення, починають з оперативної реструктуризації, що здійснюється у короткотерміновому періоді, метою яких є виведення банку з кризового стану, забезпечення певного рівня прибутковості. Оперативна форма реструктуризації передбачає зміну структури банку, підвищення платоспроможності та сприяє покращенню результатів діяльності.

Найпоширенішою формою структурних перетворень банку, що охоплює всі сфери діяльності банку, є стратегічна реструктуризація. Оперативна і стратегічна реструктуризації можуть перетворювати елементи бізнес-системи комплексно або змінювати окремі її складові (часткова реструктуризація). Залежно від поставлених цілей, об'єктом реструктуризації може бути практично будь-який один або декілька елементів бізнесу, або банк загалом [12, с. 317]. У випадку оновлення або модернізації основних засобів застосовується майнова реструктуризація, що спрямована на заміни обладнання та оптимізацію структури робочих процесів [13, с. 298]. Надзвичайно дієвою формою оптимізації вважається реструктуризація систем управління. Вона пов'язана з впровадженням систем управлінського обліку, бюджетування, системи збалансованих показників, автоматизацією систем управління тощо.

Останніми роками чимало комерційних банків потерпають від втрати ліквідності, тому важливою є реструктуризація активів, яка здебільшого спрямована на реструктуризацію неякісної заборгованості. Коли об'єктом реструктуризації виступають пасиви підприємства, умови надання, обслуговування та повернення боргів, застосовується фінансова реструктуризація.

Впровадження нової організаційної структури підприємства представлене організаційною формою реструктуризації і зумовлене змінами у функціонуванні окремих структурних підрозділів, проведенні ротації керівників та фахівців підприємства, впровадженні нових прогресивних форм і методів управління. Це комплекс заходів, що спрямований на наближення банку та його підрозділів до умов конкурентного ринкового середовища.

Отже, внаслідок дослідження ми пропонуємо розглядати реструктуризацію комерційного банку як зміну структури, а також елементів, які формують бізнес-процеси банку, під впливом факторів зовнішнього оточення та внутрішнього середовища, що включають вдосконалення системи управління, фінансово-економічної політики банку, його операційної діяльності, системи маркетингу, управління персоналом.

Висновки. За сучасних економічних умов реструктуризація може стати одним із найістотніших інструментів оздоровлення банківського сектору, покращення його платоспроможності та ліквідності, що сприятиме підвищенню довіри

населення до комерційних банків. При цьому єдиного підходу до реструктуризації банків не існує. Залежно від фінансового стану банку, його потенціалу, позицій на ринку, поведінки конкурентів, характеристик послуг, які він надає, та багатьох інших факторів залежить вибір форм та методів реструктуризації банків.

Література

1. Дані про кількість банків України // Бюлетень Національного банку України : щоміс. аналіз- стат. видання. – 2012. – № 8. – С. 312-313.
2. Терещенко О.О. Управління фінансовою санацією підприємств : підручник / О.О. Терещенко. – К. : Вид-во КНЕУ, 2006. – 552 с.
3. Степаненко А.І. Управління банківською системою України у стратегії економічного зростання : монографія / А.І. Степаненко. – К. : Вид-во УБС НБУ, 2010. – 319 с.
4. Міщенко В.І. Реорганізація та реструктуризація комерційних банків / В.І. Міщенко, А.В. Шаповалов, В.В. Салтинський, І.М. Вядрова : навч. посібн. – К. : Т-во "Знання", КОО, 2002. – 216 с.
5. Васильченко З.М. Комерційні банки: реструктуризація та реорганізація / З.М. Васильченко. – К. : Вид-во "Кондор", 2007. – 528 с.
6. Осадчий І.А. Вплив кризових явищ на форми проведення реструктуризації і реорганізації вітчизняних банків у сучасних умовах / І.А. Осадчий // Вісник Університету банківської справи Національного банку України : зб. наук. праць. – 2010. – № 3(9). – С. 172-175.
7. Невмержицька О.В. Обґрунтування системної реструктуризації комерційних банків України / О.В. Невмержицька // Вісник Української академії банківської справи : зб. наук. праць. – 2009. – № 1(26). – С. 77-80.
8. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 7.12.2000 р., № 2121 – III (зі змінами та доповненнями). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rada.kiev.ua>
9. Положення "Про особливості реорганізації банку за рішенням його власників" від 27.06.2008 р., № 189. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua>
10. Чурило П.Б. Стан здійснення угод злиття і поглинання в банківській системі України / П.Б. Чурило // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури : зб. наук. праць. – К. : Вид-во НАУ, 2010. – Вип. 27. – 258 с.
11. Попенко С. Група управленческого консультирования ООО "Центр финансовых решений" / С. Попенко, И. Дурицкий. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.gaexpert.ru>
12. Слободчикова О.А. Об'єктивна необхідність та економічна сутність реструктуризації підприємства / О.А. Слободчикова // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. праць МОНУ; КНУ ім. Тараса Шевченка. – К. : Вид-во Ін-ту конкурентного суспільства. – 2011. – Вип. 25. – С. 312-319.
13. Смовженко Т.С. Антикризове управління стратегічним розвитком банку : монографія / Т.С. Смовженко, О.М. Тридід, В.Я. Вовк. – К. : Вид-во УСБ, НБУ, 2008. – 473 с.

Волкова О.К. Внешние и внутренние формы реструктуризации в коммерческих банках

Исследованы теоретические аспекты и формы проведения реструктуризации в коммерческом банке. Показаны различия в подходах ученых к вопросам реструктуризации банков и предложено собственное видение структурных преобразований банка под влиянием факторов внешнего окружения и внутренней среды.

Ключевые слова: реструктуризация, реорганизация, внешние формы реструктуризации, слияние, поглощение, внутренние формы реструктуризации.

Volkova O.K. External and internal forms of restructurisation in commercial banks

The theoretical aspects and forms of conducting restructurisation in a commercial bank are examined. The differences in scientific approaches to problems of bank restructurisation are denoted and own idea of structural transformations in a bank under the influence of external and internal environment is offered.

Keywords: restructurisation, reorganization, external forms of restructurisation, merger, acquisitions, internal forms of restructurisation.